

PRECEDENTS HISTÒRICS DE LA CARTA DE POBLACIÓ I FRANQUÍCIA DE SARREAL¹

I. *Importància històrica de la Conca de Barberà en el comtat de Barcelona.*

Situada a la part occidental del Comtat de Barcelona, la Conca de Barberà era la zona d'expansió natural de la reconquesta cristiana per aquest indret. Per això tot seguit captà l'interès dels nostres comtes que feren d'ella un dels nuclis més importants de repoblació a l'oest.

Si comparem geogràficament les poblacions principals d'aquesta part de la Catalunya Nova, ens adonarem tot seguit de la forma de tascó que agafa i amb la qual actua la reconquesta. Sembla tanmateix que la idea dels comtes era de trencar, mitjançant la reconquesta i repoblació de l'esmentada comarca, el triangle sarraí format pel Camp de Tarragona-Tortosa, les serres de Prades i Ciurana, i les terres de Lleida. Fixem-nos en les dates de l'establiment cristià.

Tenim la primera venda a la Conca de Barberà, pròpiament dita, ja a l'any 1013, feta per Sanla i la seva muller Quintulo, anomenada també Llobeta, al bisbe de Vic, Borrell². Segons les condicions estipulades en aquesta venda de Montclar i Barberà, la propietat torna a passar als venedors, donat que en 1030, trobem a Guillem, fill de

¹ El present treball és una nova aportació al breu estudi que el Professor Josep Maria Font i Rius va dedicar a Sarreal a la part monogràfica-local de la seva obra *Cartas de población y franquicia de Cataluña*, C.S.I.C., Madrid-Barcelona, II, 1969, pàgs. 750-751.

Per a una monografia de la Història de Sarreal, vegeu: TOMÀS CAPDEVILA, pvre., *Sarreal. Notes històriques de la vila*. Valls, 1934.

² A.C.A. Cancelleria, Perg. 106, Ramon Borrell. 10 de Juliol, 1013. Transcrit a: JOSEP MARIA SANS I TRAVÉ, *La casa del Temple de Barberà (1132-1200)*, Tesi de llicenciatura dirigida pel Prof. Emili Sáez Sánchez, Barcelona, 1971, mecanografiada, Apèndix, Doc. 1, pàgs. 149-151. Sobre el bisbe Borrell, vegeu: LUIS DE MONCADA, *Episcopologio de Vich*, ed. J. COLLELL (Vic, 1891); i també: ANSCARI M. MUNDÓ, *La mort del comte Ramon Borrell de Barcelona i els bisbes de Vic Borrell i Oliba*, «Estudis d'Història Medieval» (Barcelona), I (1969), 3-15.

Sanla, que ven el castell de Montclar als esposos Arnau i Guilla³. A aquesta escriptura se'ns parla ja de terra posada en conreu, «terra culta et herema», la qual cosa ens deixa entreveure que ja en temps del bisbe Borrell s'hi hagués fet algun cultiu, almenys a Montclar, ja que se'ns diu que Borrell, bisbe, l'havia termenat i l'havia donat amb prats, garrigues, fonts, «condirectis vel eremis»⁴.

L'estratègia desenvolupada pels comtes de Barcelona en aquest territori té aspectes força interessants que intentarem d'exposar breument.

Cal, primerament, remarcar llur atenció en fortificar els llocs més adients per a la defensa dels comtats. Aquestes terres de la marca servirien per aquesta finalitat. Bé de temps, però, segons recalca el *Liber Feudorum Maior*, foren inhabitades i inhòspites, i solament creuades, de tant en tant, per les ràzies sarraïnes, com la que succeí l'any 1033⁵.

La tasca de la reconquesta és complexa i segueix un ordre lògic dictat per un bon seny. No és suficient bastir fortaleses i castells i posar-hi ardits i lleials guerrers que vigilin les marques i que aturin l'empenta dels infidels; és principalment el conreu i cultura de les noves terres, l'única força capaç d'assegurar l'assentament definitiu i eficient de nous pobladors.

Si, com hem dit, a partir del comte Borrell veiem ja l'esforç cristià per reconquerir i repoblar aquesta comarca, aquest s'intensificà en el regnat de Ramon Berenguer I (1035-1076), el qual aprofitant un moment de debilitat sarraïna va donar una empenta ben notable a la reconquesta d'aquest indret. En efecte, el comte reforçà la iniciativa privada, feble i de poca vigoria, comprant les antigues fortaleses⁶, encomanant-les a vassalls més aptes i eficassos⁷ i donant terres i tosals a altres per tal de bastir-ne de noves⁸.

³ A.C.A. Cancelleria, Perg. 78, Ramon Berenguer I. Transcrit a *Liber Feudorum Maior*, a cura de F. MIQUEL ROSELL, C. S. I. C. (Barcelona, 1945), II vols., Doc. 272.

⁴ A.C.A., Cancelleria, Perg. 96, Ramon Berenguer I. Transcrit a *Liber Feudorum Maior*, Doc. 273.

⁵ SANTIAGO SOBREQÜÉS, *Els grans comtes de Barcelona*, «Biografies Catalanes», II, (Barcelona, 1961), pàg. 43.

⁶ Vegeu, *Liber Feudorum Maior*, Docs. 276, 278, 279, 288, 289, 290.

⁷ Vegeu, *Liber Feudorum Maior*, Docs. 156, 173.

⁸ Vegeu *Liber Feudorum Maior*, Doc. 265.

II. Sarreal abans de la carta de població: *integra el senyoriu de Forés.*

La situació estratègica de Forés, posat que era enclavat a la part més alta de la Serra del Tallat, al nord de la Conca, i que dominava desde la carena l'extensió que s'aixampla als seus peus, convidava a fer-ne d'aquell lloc un nucli d'especial fortificació. Fou el comte Ramon Berenguer I qui, convençut de la importància que tenia Forés per a la seguretat militar de les marques, el donà a 11 de gener de 1058⁹ a Miró Foguet i al seu nebot Bernat Llop. El document té retrets força importants, que tot seguit analitzarem. La posició enlairada del puig de Forés, al cim de la muntanya, si bé resultava adient per a aixecar un «castrum» suposava també, d'altra banda, una seriosa dificultat per a la seva colonització. Per això, no se'n parla de Forés a la primera empena conreadora de la contrada (Barberà, 1013). Però, colonitzada Conesa el 1043 i Tàrrrega el 1057¹⁰, Forés podria gaudir, a l'ampar d'aquests dos llocs, d'una certa seguretat de pervivència, dins l'extrem més occidental de la marca.

Per això, és a primers de l'any següent de presa Tàrrrega, quan es fa la concessió del Puig de Forés. El document ens remarca la virginitat de la terra «ubi homo nullus habitat nec bovos non arat», és a dir ni l'habita ningú ni tan sols hi ha res de cultivat. Veiem en l'interès del comte Ramon Berenguer i la princesa Adalmodis, els signants de la donació, dues vertents que es complementen, una estratègica: bastir una fortificació al puig; i una altra social-econòmica: construir cases i cultivar les terres per a que donin fruits. Les condicions amb les quals es fa la donació són ben generoses: és en propi alou de totes les terres i produccions, ultra la meitat del delme dels usatges que d'allí devien sortir. L'altre meitat del delme se'ls hi dona

⁹ *Liber Feudorum, Maior, Doc. 257.*

F. UDINA MARTORELL, *El «Llibre Blanch» de Santas Creus* (Barcelona, 1947), Doc. 9, pàg. 11.

E. MORERA Y LLAURADÓ, *Tarragona Cristiana: Historia del arzobispado de Tarragona y del territorio de su provincia (Cataluña la Nueva)*, I (Tarragona, 1897), Apéndice, doc. 7.

JOSEP MARIA FONT I RIUS, *Cartas de poblacion y franquicia de Cataluña*, I, doc. 20, pàgs. 37-39. Aquest autor arriba a la conclusió que aquesta sembla la data més acceptable malgrat que en tots els documents ens apareixi l'any 1038. Vegeu també al respecte SOBREQÜÉS, *Els grans comtes*, p. 103, nota 68 i LLUÍS PARÍS I BOU, *Reconquesta i repoblació de l'Anguera i de l'alt Francolí (Conca de Barberà) «VIII Assemblea Intercomarcal d'estudiosos. Montblanch, 1966»* (Granollers, 1967), p. 27.

¹⁰ SOBREQÜÉS, *Els grans comtes*, p. 69.

per feu. Els comtes es reserven tan sols la meitat de les cugúcies i dels homicidis i una partida del terme, Pedrinyà, com a dominicatura, concedint emperò als concessionaris el delme d'aquesta en alou.

Les condicions no podien ésser més favorables, la qual cosa podria explicar, d'una banda, l'interès dels monarques en protegir l'assentament cristià a la comarca, i d'altra, la dificultat que suposava la repoblació d'aquest indret de la frontera, exposat a les incursions de les hostes dels reietons musulmans veïns.

Però és per al present treball la termenació i acotament del castell de Forés el que més ens atrau. El territori que abarcava, segons es desprèn de la lectura atenta del document, era de gran extensió, per la qual cosa podem dir que en aquests moments, la colonització de la Conca de Barberà, tret d'alguns petits nuclis, era encara bastant feble i no tenia pas gran vigoria. Així, doncs, seguint el criteri de Mn. Capdevila, el castell de Forés incluïa part dels municipis actuals de Forés, Vallfogona de Riucorp, Turlanda, Belltall, Passanant, Glorieta, Rocallaura, Solivella, Guimerà i Rocafort de Queralt ¹¹.

Sarreal o Saüic, com s'anomenava en aquells moments, precisament perquè estava enclavada a la part dreta del «reguer de Roche-fortis», que era la riera que feia de partió del terme, restava sota la jurisdicció de Forés.

Aquesta gran amplitud del terme del castell de Forés, malgrat que les fites posades a la carta de donació fossin realment clares i ben concretes, provocà una sèrie de disputes entre els nous posseïdors i el monarca. La documentació ens presenta un buit a partir de l'any 1059, en el qual, sense intervenció de Mir Foguet, Bernat Llop i la seva esposa Majaden fan donació de Forés a Arnau Brocard i Nèvia, la seva muller ¹².

III. *Desavinences derivades dels drets que els comtes s'havien reservat a Forés. La concòrdia de Lleida (desembre, 1178).*

A la donació de Forés, com havem ja dit, de l'any 1058, els comtes es reservaven a Pedrinyà, que era una partida del terme, situada des-

¹¹ CAPDEVILA, *Sarreal*, pàgs. 33-34. Sobre Forés vegeu JOSEP MARIA FONT I RIUS, *Cartas*, I, 2, pàgs. 749-750. ANTONI PALAU I DOLCET, *La Conca de Barberà. III. Guia de la Conca* (Barcelona, 1932), p. 96. MORERA, *Tarragona cristiana*, I, p. 335. F. RAZQUIN FABREGAT, *Los castillos de la Segarra*, «Ilerda», I (1943), 53.

¹² A.C.A. Cancelleria, perg. 36, Ramon Berenguer I. No és original. Sembla una còpia del segle XVII. També aquest document presenta un anacronisme força interessant, ja que fou datat l'any VIII del rei Enric, que correspondria a 1039; si el signa Almodis casada amb Ramon Berenguer en 1053, ¿com es comprèn aquest nou anacronisme? Esperem que noves recerques ens puguin aclarir aquests problemes.

sota mateix del puig; l'estatge i la meitat del delme, per dominicatura; l'altre meitat la donen als concessionaris en propi alou.

Passat bé de temps d'aquest fet, els senyors i castlans de Forés, degueren fer confusió entre els que eren els seus feus i els de dominicatura reial. Però quan Alfons *el Cast*, seguint la seva política de formació de centres de poblament, s'interessà per aquesta comarca, reivindicà els seus drets¹³. Això provocà les disputes entre el monarca i els seus feudataris. Amb tot, el rei estava decidit a acabar-les i a obtenir una solució favorable a la corona.

El *Liber Feudorum Maior* recull i ens explica minuciosament els detalls dels fets¹⁴. Sembla, en principi, que l'assumpte fracassà davant el primer plantejament reial de la solució. El document té interès a remarcar-ho: «post contentionibus multas et placita que diu agitata fuerunt».

Han canviat els personatges vinculats a Forés, donat que ara són Berenguer de Fluvià, el senyor, i Pere i Berenguer de Todela, els castlans. Aquests tots plegats, es mostren disconformes amb les pretensions d'Alfons. Per això, el monarca convoca a Lleida el desembre de 1178 a Berenguer, arquebisbe de Tarragona, i als nobles Guerau de Jorba i Arnau d'Oliola, entre altres prohoms. I cita també allí a Berenguer de Fluvià i als seus castlans per tal d'enllestir aquella qüestió.

Es discutí i es llegiren les escriptures de propietat¹⁵ presentades per una i altra banda. Segurament fou ací quan Alfons mostrà la carta de població de Forés donada per Ramon Berenguer i Almodis¹⁶. Sembla que els allí reunits degueren revisar molt per damunt la documentació aportada, ja per mancamment d'un sentit crític històric, ja per ganes de deixar acabada el més aviat possible aquella controvèrsia, la qual ja durava massa. El cas és que ni els uns ni els altres s'adonaren de l'anacronisme que presentava la donació de Forés feta per Ramon Berenguer I i Almodis i datada l'any 1038.

Convençuts o obligats a reconèixer Berenguer de Fluvià i els seus castlans la legalitat de les pretensions reials, no tingueren altre remei

¹³ JORDI VENTURA, *Alfons el «Cast» el Primer Comte-Rei* (Barcelona, 1961), pàgs. 20-21.

¹⁴ *Liber Feudorum Maior*, doc. 258.

¹⁵ Potser degut a aquest litigi es referen les escriptures de donació de Forés, en aquell moment perdudes, o extraviades o simplement mai no fetes. És comprensible amb tot, que a la cancelleria reial fixessin una data verosímil, sense adonar-se de l'anacronisme que suposava datar-lo l'any 1038 amb l'existència d'Almodis com a comtessa?

¹⁶ Vegeu nota 9.

que arribar a acceptar-les; i ho feren amistosament, «amicabiler», remarca el document ¹⁷.

Tot seguit es passà a fitar de nou la dominicatura reial, causa d'aquella discòrdia, dominicatura que tanmateix semblava «que estigués dins dels termes del castell de Forés».

En aquest moment ens crida l'atenció la força repobladora que en poc temps ha agafat la reconquesta en aquest indret. Veiem que ha aparagut dues viles noves, de certa importància: Pedrinyà —abans, al segle XI solament era una partida del terme de Forés— situada dessota mateix de Forés, a mitja altura de la carena, mirant a la Conca de Barberà, que s'extenia als seus peus, i Saüc, al terreny pla, regada per l'Anguera i els seus rierols, població que més tard s'anomenarà Sarreal.

Foren aquestes dues viles, i les Arenelles ¹⁸, el que Alfons el Cast es retinguè com a dominicatura, cosa que fou aprovada pel senyor i castlans de Forés.

La documentació que hem estudiat ens mostra també com aquesta comarca, reconquerida per Ramon Borrell i Ramon Berenguer I, és en aquest període i gràcies a l'empenta reorganitzadora del primer Comte-Rei, quan ens ofereix una etapa històrica més viva i dinàmica, posat que capta l'atenció del monarca per tal de fer-ne d'ella un nucli d'especial repoblació i enfranquiment.

La data de l'any 1178 és una fita important per il·luminar els aspectes que ací tractem. Així, el 13 d'octubre d'aquest any tenim la venda de la quadra de Vallvert feta per Estefania al rei Alfons ¹⁹. Al mateix dia rep també la donació del castell de Turlanda, feta per Berenguer Company ²⁰. Al dit mes concedeix la carta d'alberga a Montblanc ²¹, i és a finals d'any, al desembre, quan ens trobem amb la concòrdia feta a Lleida, entre el rei Alfons i Berenguer de Fluvià, sobre el castell de Forés ²². Aquest reestructurament reial de la Conca de Barberà motivarà l'otorgament de la carta de població i franquícia de Sarreal.

¹⁷ *Liber Feudorum Maior*, doc. 258.

¹⁸ No hem trobat pas aquest topònim.

¹⁹ Vegeu *Liber Feudorum Maior*, Doc. 261.

²⁰ Vegeu *op. cit.* Doc. 262.

²¹ Vegeu *op. cit.* Doc. 250.

²² Vegeu *op. cit.* Doc. 258.

IV. *Carta de Població i franquícia de Sarreal.*

La conveniència ja esmentada, feta a Lleida l'any 1178, i relativa al castell de Forés, donava al rei per diumenge les viles de Pedrinyà i Saüc. Ara, d'aquesta manera, en podria disposar lliurament com a senyor, sense condicionants de cap mena.

Resumint, podríem dir que l'intent del rei Alfons és d'instituir en aquell llogaret, Saüc, una vila reial, com un graó més dins el programa d'enfranquiment a la Conca de Barberà, i pensant que d'aquesta forma, una altra població, a l'ampar del seu favor, i deslligada dels excessius vincles senyorials, rebrà nova vida i una més forta vigoria social i econòmica. El desig del monarca té la seva culminació amb la carta de població i franquícia, lliurada l'any 1180, el 12 de setembre.

Hem assenyalat també, més amunt, la situació de privilegi, respecte a Pedrinyà, de la qual en gaudia Saüc. Doncs aquesta, enclavada al pla, regada en part per les aigües de l'Anguera, i essent la majoria de les seves terres molt aptes al conreu, constituint doncs un lloc favorable a la vida i al cultiu, tot de seguit aventajà a sa germana que, segons sembla per la documentació restà abandonada aviat, la població de la qual fou absorbida per Sarreal²³.

Centrem ara el nostre estudi a la carta de població de Sarreal. Des del punt de vista de contingut la podríem incloure dins el grup que el professor Font i Rius qualifica de *Cartes de Franquícia*²⁴.

En força de la concessió, el monarca dóna als habitants de Saüc, i a tots els qui, esperonats per les noves franquícies, volguessin anar a residir a la citada població, la qual d'ara en avant s'anomenarà Reial, una sèrie de privilegis i d'exaccions que per la seva importància anem a analitzar detalladament.

En primer lloc, els concedeix el nucli habitat, element necessari per a la constitució del poble, com una comunitat de gent, que, amparada pel favor reial, podrà desenvolupar molt aviat la seva vida política i econòmica. Com a complement els assigna un terme del qual amb tota justesa delimita les afrontacions: de la banda d'Orient,

²³ Així hem trobat en documents posteriors antropònims Pedrinyà, els quals ens podrien indicar la procedència d'aquest lloc. Per exemple, Guerau de Pedrinyà, a A.C.A. Cancelleria, Perg. 533 i 697 d'Alfons I. Ramon de Pedrinyà, a A.C.A., Cancelleria, Perg. 642 i 717 d'Alfons I, i Perg. 180 de Pere I. Avui Pedrinyà és una partida del terme de Sarreal. No hem trobat cap resta que ens pugui situar l'antiga vila.

²⁴ Font Rius, *op. cit.*, XXVI-XXVII.

Montclar²⁵, a migdia, Valdorsera²⁶, anomenada també Espades²⁷; d'ací, seguint les serres i topònims de la Guàrdia de Coscoll²⁸, coll de la Portella²⁹, coll d'Alzraven³⁰, Ollers³¹, Olivella³², Bassa de Forés³³, Guàrdia d'Oromir³⁴, Guàrdia de les Piles³⁵, fins a arribar de nou al terme del castell de Montclar. Les terres, cultivades o ermes, els boscs, les aigües, les pastures, els arbres, les pedres i pedreres, i tot allò que pugui servir a la nova comunitat i es trobi dins aquestes fites, se'ls dóna amb tota salvetat i liberalitat.

Però potser els retrets més interessants són els relatius a l'estat jurídic dels habitants, ja que el Comte-Rei els eximeix de qualsevol cens i prestació personal i els dóna llibertat dispositiva de llurs coses, de manera que les puguin vendre o empenyar. I més encara, podran, si volen, legar els seus béns mobles als cavallers³⁶. Amb tot, el monarca es reserva alguns monopolis senyorials, els quals li representaven certament uns bons ingressos puix que tots els habitants de Sarreal devien fer-ne ús forçosament: eren els molins, el forn i la «fabrica» o ferreria. Així, els serralencs per tal de moldre els seus productes devien pagar al rei el dret dit «moltura», consistent en una part del gra mòlt. Per a coure el pa al forn, devien satisfer també una gabela, el «fornaticum» o fornatge. Per a emprar el forn, per tal de compondre o bé arreglar els atifells i eines agrícoles, pagaven el dret de

²⁵ Avui Sant Miquel de Montclar, topònim a l'extrem oriental de la Conca de Barberà, dins el municipi de Santa Perpètua del Gaià.

²⁶ Topònim situat a la carena, a l'orient de Barberà. Sobre la seva possible procedència, vegeu E. MOREU-REY, *Els noms de lloc*, (Barcelona, Arxiu Bibliogràfic Excursionista, 1965), pàgs. 65 i 92.

²⁷ No hem trobat aquest topònim.

²⁸ No hem trobat aquest topònim.

²⁹ No hem trobat aquest topònim.

³⁰ No hem trobat aquest topònim.

³¹ Caseriu agregat a Barberà, a 4 quilòmetres d'aquest lloc. Sobre els primers moments de la seva història vegeu, SANS I TRAVÉ, *op. cit.*, pàgs. 79-81 i 108-109.

³² Actualment Solivella, municipi de la Conca de Barberà, aixecat a la carretera de Montblanc a Tàrraga. A 8 quilòmetres del cap de partit.

³³ Llogarret existent a l'actualitat dins el terme de Forés.

³⁴ Topònim no identificat. Potser cal, emperò, relacionar-lo amb la donació que Ponç-Hug de Cervera féu el 1087 a Mir Oromir per a que a la serra dita de Trullols, al limit nord de la Conca, hi bastís una fortalesa. Vegeu: AGUSTÍ ALTISENT, *Un poble de Catalunya Nova els segles XI i XII: L'Espluga de Francolí de 1079 a 1200*. «Anuario de Estudios Medievales», 3 (1966), 134.

³⁵ Actualment, Les Piles, lloc al N.E. de Montblanc, prop del Coll de Deogràcies, situat a la carretera que va de la Conca a la Sagarra-Santa Coloma de Queralt.

³⁶ Amb freqüència a les cartes de franquícia hi trobem clàusules que priven de fer deixes a clergues i militars.

«locidum» o llössol³⁷. També es reté la justícia, és a dir la regalia per la qual els delictes perpetrats en aquesta població i terme, devien d'ésser jutjats pel monarca, o bé un representant nomenat directament per ell³⁸.

Un altre aspecte que volem posar en relleu és el de l'exempció dels mals usos d'exòrquia, intèstia i cugúcia³⁹. Pel que fa a aquest darrer, potser el més vexatori dels tres perquè suposava la ingerència del senyor en la vida privada i familiar del pagès, malgrat de perdonar la pena econòmica, no ho fa així amb la moral ja que estableix que l'atrapat en aquest delicte haurà de passar vergonya pels carrers de la vila «segons és el costum d'aquesta terra». Els dispensa encara de l'alberga, és a dir, el dret que tenia en senyor d'ésser allotjat ell o bé els seus representants quan visitaven el lloc del seu domini⁴⁰.

Tots aquests privilegis i franqueses, com hem dit, estaven encaminats a constituir un nou nucli urbà a la Conca de Barberà, que a la par de Montblanc, l'altra vila reial, fos un centre de gran puixança econòmica i social. Aquesta era la idea del monarca dins la seva visió política de la comarca. Amb tot, però, la Història i el temps ens han mostrat que Sarreal no ha arribat mai a la meta que el nostre primer Comte-Rei li va assenyalar.

JOSEP MARIA SANS I TRAVÉ

Departament d'Estudis Medievals
C.S.I.C. Barcelona.

³⁷ Vegeu L. G. DE VALDEAVELLANO, *Curso de Historia de las Instituciones Españolas. De los Orígenes al final de la Edad Media*, (Madrid, 1968), pàgs. 254-255. També, JOSÉ BALARI Y JOVANY, *Orígenes históricos de Cataluña* (Barcelona, 1899), pàgs. 516-517. Amb tot, gairebé vuit anys després, el 6 de març de 1188, el rei es despenia de les entrades que el forn li donava, és a dir, 40 mitgeres d'ordi, a percebre el primer d'agost de cada any, i les donava al monestir de Santes Creus, a canvi d'una alou que el dit convent tenia a Vilagrassa (A.C.A. Cancelleria, Perg. 477 d'Alfons I; F. UDINA MARTORELL, *El «Llibre Blanch» de Santes Creus* (Barcelona, 1947), p. 301; i E. FORT I COGUL, *El Senyoriu de Santes Creus* (Barcelona, 1972), p. 449.

³⁸ Vegeu G. DE VALDEAVELLANO, *op. cit.*, p. 393.

³⁹ *Exòrquia*: (d'exorch, estèril). Dret pel qual el senyor es quedava amb una part dels béns del pagès mort sense descendència. *Intèstia*: El senyor percebia la meitat o bé una tercera part dels béns del pagès intestat. *Cugúcia*: Prestació deguda al senyor del pagès en el cas d'adulteri de la seva dona, pel qual dret el dit senyor prenia la meitat dels béns de l'adúltera. Vegeu sobre els «mals usos», WLADIMIRO PISKORSKI, *El problema de la significación y del origen de los seis «malos usos» en Cataluña*, traducció directa del ruso por Julia Rodriguez Danilevsky (Barcelona, 1929); EDUARDO DE HINOJOSA, *El régimen señorial y la cuestión agraria en Cataluña durante la Edad Media* (Madrid, 1905), pàgs. 233-239. L. G. DE VALDEAVELLANO, *Op. cit.*, pàgs. 253-254.

⁴⁰ L. G. DE VALDEAVELLANO, *Op. cit.*, p. 252.

APÈNDIX

1180, setembre, 12

Carta de població atorgada per Alfons I als habitants de Sarreal. Els fa donació de les terres del terme del qual determina les afrontacions. Els eximeix de qualsevol cens i els dona plena llibertat de disposició. Es reté els molins, el forn, la «fabrica» i les justícies, i els despensa de «cugúcia», «intèstia» i «alberga» i fixa la penalitat dels adúlter, segons el costum del país.

A.C.A. Cancelleria, Pergamins d'Alfons I, núm. 298. JOSÉ MARÍA FONT RIUS. *Cartas de Población y Franquicia de Cataluña, I, Textos, n.º 160, pp. 222-223* (publicada).

In Christi nomine. Sit notum cunctis quos ego Ildefonsus, Dei gratia rex Aragonum, comes Barchinone et marchio Provincie, dono, laudo et concedo omnibus populatoribus, presentibus atque futuris, ipsam populationem de Reyal quae olim nuncupatur Saduc, cum omnibus suis terris cultis et incultis et lignis, aquis, pascuis, arboribus, petris et petrariis, ingressibus et egressibus suis, et cum omnibus illis que ad usum hominum pertinere debent. Predictam autem populationem cum omni liberalitate et salvetate eis dono absque omni censu, absque omni usatico, ita quod possint libere et quiete res suas et honores vendere et pignorare, dare et dimittere in vita et in morte cuicumque voluerint de suis similibus; militi, vero, de rebus militibus legare possint si voluerint. Retineo autem ibi mihi et meis molendinos et furnos et fabricam et iusticias, rixas; exorquias et intestationes et albergam ibi non requiram nec cucucias nisi quod ille excuguzator currat per villam sicut mos est istius patrie, et non sustineant alium dampnum vel penam propter cucuciam. Predicta autem populatio affrontat ab oriente, in Monte Claro; a meridie, in Valle Orsera que vocatur Espades; hac sequent ipsa serra usque ad gardia que vocatur Coscol, et sequent ipsa serra usque ad collum Portelle, hac sequent ipsa serra usque ad collum des Alzmaven, pergit strada et soquent de podio in podio et per serras et per valles et per planas usque ad Ollariis ad flumen aqua; ab occiduo affrontat in podio super Ollarios gissar, vadit in antea de podio in podio et per serras et per valles et per planas usque in podio super Olivella, hac sequent podio et serra et planis et vallis usque ad petra que vocatur Lamp; a parte circio sequent ipsa serra usque ad bassa de Fores, hac sequent totam serram usque ad gardiam de Oromir et terminatur usque ad gardiam de Piles; tamen terminatur per totam serram usque ad castrum que vocatur Mont Claro. Quantum his terminis et afrontacionibus includunt, totum vobis laudo et concedo sicut melius dici vel intelligi potest ad vestrum bonum.

Actum est hoc II idus septembris, anno MCLXXX Dominice Incarnationis.

Signum Ildefonsis, regis, comes Barchinone, marchio Provincie.

Signum Arnaldi Petri, baiuli regale. Signum Berengarii, Terrachone archiepiscopi.

Signum Berengarii de Villafranca, Signum Guillelmi de Avinione.

Guillelmus de Cortes hoc scripsit precepto Guillelmi de Bassa, notarii regis.